

2. Methodologie

1. Opzet survey

In de beleidsnota Integratie en Inburgering 2014-2019 werd het wegwerken van de herkomstkloof tussen personen van Belgische herkomst en personen van buitenlandse herkomst opgenomen als één van de vier strategische doelstellingen. Dit moet onder meer gebeuren door het voeren van een evidence-based beleid, een beleid gebaseerd op permanente en systematische gegevensverzameling en monitoring. Naast administratieve data, is hiervoor ook nood aan gegevens rond aspecten die niet via dergelijke data in kaart gebracht kunnen worden. Voorbeelden zijn sociale samenhang, interculturele contacten, taalgebruik, wederzijdse houdingen, beeldvorming, negatieve ervaringen, identiteitsbeleving, maatschappelijk vertrouwen en betrokkenheid. Hiertoe werd de survey ‘Samenleven in Diversiteit’ opgezet. Deze surveyopdracht werd gecoördineerd door het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB), afdeling Gelijke Kansen, Integratie en Inburgering, team Integratie en Inburgering in samenwerking met Statistiek Vlaanderen. Het veldwerk werd uitgevoerd door Labyrinth Onderzoek & Advies. De survey werd uitgevoerd aan de hand van twee methodes voor kwantitatieve dataverzameling, met name online enquêtes (CAWI – Computer Assisted Web Interviewing) aangevuld met face-to-face bevestigingen (CAPI – Computer Assisted Personal Interviewing). Deze werkwijze werd gevolgd om zoveel mogelijk respondenten te kunnen bereiken. Potentiële respondenten konden de survey en/of het interview in verschillende talen beantwoorden, waaronder telkens de herkomsttaal van de beoogde doelgroepen. Door te werken met een incentive werden de respondenten aanvullend gestimuleerd om deel te nemen aan het onderzoek.

In de steekproef¹ werden zowel het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest als het Vlaamse Gewest opgenomen. Volgens de gegevens van

de Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, bestaat de bevolking in het Vlaamse Gewest en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest respectievelijk uit 20,5% en 71,4% personen van buitenlandse herkomst (cijfers begin 2016). Er werd vooropgesteld om in totaal een minimumrespons van 4.500 respondenten te bereiken, verdeeld over zes herkomstgroepen.

De herkomstgroepen betrokken in het onderzoek, zijn personen van Belgische, Marokkaanse, Turkse, Poolse, Roemeense en Congolese herkomst. Per herkomstgroep werd een respons van 750 respondenten nagestreefd. Naast de Belgische herkomstgroep, wordt m.a.w. ook aandacht besteed aan personen met een buitenlandse herkomst. De vijf buitenlandse herkomstgroepen opgenomen in dit onderzoek, werden geselecteerd op basis van de herkomstlanden met het grootste aantal personen in Vlaanderen en/of de grootste herkomstkloof (i.e. het verschil tussen de positie van personen van Belgische herkomst en personen van buitenlandse herkomst op bepaalde indicatoren, zoals arbeidsdeelname, onderwijs, armoede,...).

Bij de afbakening van de groep personen van buitenlandse herkomst werd gewerkt conform de herkomstdefinitie zoals uitgewerkt in de nota aan de Vlaamse Regering van 8 mei 2015 (0237/1), opgesteld door de Commissie Integratiebeleid. Het gaat hierbij om de doelgroep van het Vlaamse integratiebeleid zoals beschreven in artikel 3 van het decreet van 28 april 1998 betreffende het Vlaamse Integratie- en Inburgeringsbeleid: “personen die legaal en langdurig in België verblijven en die bij hun geboorte niet de Belgische nationaliteit bezaten of van wie minstens één van de ouders bij geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat (...)”. Het gaat dus om personen met een huidige vreemde nationaliteit, personen met een huidige Belgische maar vreemde eerste nationaliteit en personen met een huidige en eerste Belgische nationaliteit maar met een vader en/of moeder met een vreemde eerste nationaliteit.

¹ De steekproef werd getrokken uit het bevolkingsregister. Personen uit het wachtregister werden niet opgenomen in de steekproef.

Voor de bepaling van de herkomstgroep wordt gewerkt met een cascadesysteem, gaande van de nationaliteit van de vader tot de nationaliteit van de respondent zelf. In eerste instantie wordt gekeken naar de eerste nationaliteit van de vader. Deze kan ofwel buitenlands zijn, ofwel onbekend of Belgisch. In het eerste geval zal de respondent in kwestie in de bijhorende herkomstgroep onderverdeeld worden, in het tweede geval wordt gekeken naar de eerste nationaliteit van de moeder. Hier wordt hetzelfde principe toegepast. Wanneer ook de moeder

een Belgische of onbekende eerste nationaliteit heeft, wordt de eerste nationaliteit van de respondent zelf in acht genomen. Is deze onbekend of Belgisch, wordt naar de huidige nationaliteit van de respondent gekeken. Dit resulteert per respondent in een Belgische dan wel een specifieke buitenlandse herkomstgroep. Bij respondenten waarvoor door de respondent geen informatie werd gegeven over de geboortenationaliteit van de ouders werd indien mogelijk gewerkt met het geboorteland van de ouders in plaats van de geboortenationaliteit.

2. Steekproeftrekking

De steekproef werd getrokken door het Rijksregister, in samenwerking met het

Agentschap Binnenlands Bestuur en Statistiek Vlaanderen. Figuur 1 geeft de verdeling van de steekproef weer voor alle herkomstgroepen samen.

Figuur 1. Verdeling van de steekproef

Per herkomstland werd een aparte brutosteekproef getrokken bij personen van 15 tot 85 jaar. De omvang van deze afzonderlijke steekproeven werd bepaald op basis van de door het

veldwerkbureau verwachte responspercentages. De steekproefomvang werd zo bepaald, dat de verwachte responspercentages zouden leiden tot 750 respondenten per herkomstgroep.

Tabel 1: Verwachte responspercentages

	Overall %	Respons CAWI %	Respons CAPI %
Belgische herkomst	55%	35%	20%
Marokkaanse herkomst	50%	20%	30%
Turkse herkomst	55%	20%	35%
Poolse herkomst	40%	20%	20%
Roemeense herkomst	40%	20%	20%
Congolese herkomst	35%	15%	20%

85% van elke brutosteekproef werd in het Vlaamse Gewest getrokken. De brutosteekproeven werden zo getrokken dat ze de populatieverdelingen volgens (a) geslacht, (b) leeftijd, (c) nationaliteitshistoriek (huidige vreemde nationaliteit; huidige Belgische nationaliteit maar een eerste vreemde nationaliteit; een huidige en eerste Belgische nationaliteit maar vader en/of moeder met een eerste vreemde nationaliteit) en (d) verstedelijkingsgraad (Antwerpen/Gent, Vlaams verstedelijkt gebied zonder de grootsteden, niet-verstedelijkt gebied) perfect weerspiegelen. Het Vlaams verstedelijkt gebied zijn die gemeenten (uitgezonderd de grootsteden) met meer dan 40.000 inwoners en een bevolkingsdichtheid van meer dan 500 inwoners per km² op 1 januari 2015, zijnde Oostende, Brugge, Kortrijk, Roeselare, Aalst, Sint-Niklaas, Mechelen, Turnhout, Leuven, Genk, Hasselt, Vilvoorde, Dendermonde, Dilbeek, Lokeren en Beringen.

15% van elke brutosteekproef werd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest getrokken. De brutosteekproeven werden zo getrokken dat ze de populatieverdelingen volgens (a) geslacht, (b) leeftijd en (c) nationaliteitshistoriek perfect weerspiegelen.

Om de verplaatsingstijd voor de interviewers en de verplaatsingskosten voor het veldwerkbureau te beperken, werd de steekproef getrapd getrokken.

- In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, de grootsteden Antwerpen en Gent en het Vlaams verstedelijkt gebied zijn de primaire steekproefeenheden clusters gelokaliseerd in postcodes. Het aantal clusters in een postcode was afhankelijk van het toeval waarbij de kans proportioneel was aan de populatieomvang van het herkomstland (15-85 jaar) in die postcode. In een tweede stap werden in elk van de getrokken clusters 20 individuen voor de brutosteekproef geselecteerd.
- In het niet-verstedelijkt gebied werden de gemeenten gegroepeerd in clusters van gemeenten op het niveau van kieskantons. Voor kieskantons die een grootstad of verstedelijkte gemeente bevatten, werd deze grootstad of verstedelijkte gemeente uit het kieskanton gehaald. De steekproeftrekking werd dan uitgevoerd in twee fasen. In een eerste fase werd een steekproef getrokken van kieskantons. De kans om geselecteerd te worden was hierbij evenredig aan het aantal personen van het herkomstland van dat kieskanton. In een tweede fase werden per getrokken kanton telkens 20 individuen voor de brutosteekproef geselecteerd.

3. Voorbereiding (7 oktober 2016 tot en met 22 februari 2017)

Ontwerpen vragenlijst

Een eerste versie van de vragenlijst werd opgesteld door een kerngroep bestaande uit leden van het Agentschap Binnenlands Bestuur en Statistiek Vlaanderen. De inhoudelijke keuze van de thema's gebeurde op basis van de leemten die aanwezig zijn in de huidige integratiemonitoring. Voor de concrete invulling van de vragen, werd onder meer gekeken naar reeds bestaande surveys uit het binnen- en buitenland, zoals de Survey Integratie Minderheden (Nederland), de SCV-survey, de vragenlijst Gelijke Behandeling (Nederland), de survey EU-MIDIS... Deze eerste versie werd voorgelegd aan een uitgebreide expertengroep van academici, collega's uit de Vlaamse overheid (domeinen wonen, werk, welzijn, jeugd,...), de drie agentschappen Integratie en Inburgering en het Minderhedenforum. Daarnaast werd de vragenlijst ook voorgelegd aan experts van Marokkaanse, Turkse, Poolse, Roemeense en Congolese herkomst (werkzaam bij het Agentschap Integratie en Inburgering of bij het Minderhedenforum). Beide expertengroepen hebben tot nieuwe inzichten geleid en op basis hiervan werd de vragenlijst grondig aangepast en hervormd. Wablieft controleerde de vragenlijst op toegankelijk taalgebruik. Een laatste aanpassing aan de vragenlijst kwam er na de uitgebreide testinterviews die plaatsvonden met de doelgroep (zie verder).

De vragenlijst werd opgedeeld in 16 domeinen:

- (a) Uw achtergrond;
- (b) Uw migratiegeschiedenis;
- (c) Uw gezin;
- (d) Uw woning en woonomgeving;
- (e) Uw opleiding;
- (f) Inburgering;
- (g) Uw talen;
- (h) Uw werk;
- (i) Uw sociale identiteit;
- (j) Uw sociale contacten;
- (k) U en de samenleving;
- (l) Uw gezondheid;

- (m) Uw vrije tijd;
- (n) Uw geloof en levensbeschouwing;
- (o) U in de openbare ruimte;
- (p) Afsluitende vragen.

Programmatie vragenlijst

De vragenlijst werd door het veldwerkbureau geprogrammeerd via Nfield-software. Deze software werd gekozen omwille van de mogelijkheid om zowel een online als een face-to-face versie te kunnen programmeren met behulp van hetzelfde programma. Nfield voldoet aan de hoogste veiligheidsnormen (ISO27001 certified). De programmatie gebeurde op een manier die toeliet om de vragenlijst via verschillende mediums (laptop, tablet, smartphone etc.) en verschillende browsers (Google Chrome, Internet Explorer, Firefox etc.) in te vullen. Om toegang te krijgen tot de enquête, diende de respondent zich met een unieke code aan te melden op de daartoe bestemde website: www.samenleven-in-diversiteit.vlaanderen.be.

De vragenlijst werd met een bepaalde routing geprogrammeerd. Hierdoor kregen respondenten automatisch de voor hen toepasselijke, volgende vraag toegewezen. Zo kregen respondenten zonder kinderen bijvoorbeeld geen vragen m.b.t. ouderschap. Deze routing werd uitvoerig getest voordat het veldwerk van start ging. Op basis van de vragen naar (geboorte)nationaliteit (of geboorteland) van de ouders en de respondent zelf, zoals beschreven bij de opzet van het onderzoek, werd een herkomstgroep bepaald. Op basis hiervan werd de vragenlijst automatisch aangepast bij vragen die peilden naar de eigen herkomstgroep. Zo werd de vraag 'Hoe vaak heeft u contact met personen van de eigen herkomst?' bij respondenten van Congolese herkomst meteen aangepast naar 'Hoe vaak heeft u contact met personen van Congolese herkomst?'.

Vertaling vragenlijst

De vragenlijst werd vertaald in het Marokkaans-Arabisch (Arabische alfabet), Tamazight (Latijnse alfabet), Frans, Pools, Roemeens en

Turks. Deze vertalingen werden door één vertaler uitgevoerd, en telkens gecontroleerd door een tweede (en waar nodig derde) vertaler. Er werd zorgvuldig op nagekeken dat de juiste tekens gebruikt werden bij het weergeven van de vertaalde vragenlijsten.

Naast de vragenlijst zelf, werden ook de introductiebrief, reminderbrief, bedankbrief, niet-thuis-kaartje, flyer, afspraakkaartje², antwoordkaartjes³ en evaluatiekaartje vertaald in het Marokkaans-Arabisch, Frans, Pools, Roemeens en Turks. Deze instrumenten worden later in deze bijdrage verder besproken. De vertalingen van de brieven werden door een vertaalbureau gecontroleerd.

Testen vragenlijst

Omwillen van het gegeven dat de vragenlijst nog niet eerder werd afgenomen, diende deze zorgvuldig getest te worden. In totaal werden er 73 testinterviews uitgevoerd. Zowel de Nederlandstalige als vertaalde vragenlijsten werden getest. Enerzijds werden enkele technische aspecten getest: logische volgorde van de vragenblokken, logica van de vragenlijst, duurtijd van het interview. Anderzijds werd het mentale proces bekeken bij het beantwoorden van de vragen, en dit via cognitieve interviewtechnieken. Dit laatste gebeurde bij respondenten die moeilijker bereikbaar zijn (bv. laagopgeleiden of personen ouder dan 60 jaar).

De Nederlandse vragenlijst werd eind november 2016 getest, verspreid over verschillende dagen. De testpersonen verschilden naargelang persoonskenmerken (leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en herkomst). De testings vonden zowel aan de hand van de CAPI- als de CAWI-methode plaats. Er werden 10 CAWI- en 22 CAPI-interviews

afgenomen. Er werden vragen gesteld rond de leesbaarheid en duidelijkheid van de vragenlijst. Daarnaast werd dankzij de interviewers ook feedback bekomen inzake moeilijkheden bij het afnemen van een CAPI-interview. Op basis hiervan werd door het veldwerkbureau een verslag opgesteld met bemerkingen, resulterend in een herformulering van een aantal vragen en/of antwoordcategorieën of het toevoegen en/of verwijderen van vragen.

De vertaalde vragenlijst werd begin januari 2017 getest, eveneens gespreid over meerdere dagen. Er vonden 23 tests via de CAWI-methode en 18 via de CAPI-methode plaats. Het veldwerkbureau stelde opnieuw een verslag op met enkele knelpunten. Op basis hiervan werd de vraagstelling van bepaalde domeinen herbekeken en waar nodig aangepast.

Training interviewers

Nieuw aan te werven interviewers dienden vooreerst een algemene training te volgen met betrekking tot het afnemen van niet-commerciële, face-to-face interviews. Hierin werden een aantal interviewtechnieken uiteengezet, evenals de benaderingswijze, afspraken rond contactpogingen, enkele aandachtspunten en uitleg over de veldwerkapplicatie en surveysoftware. Deze training gebeurde in kleine groepjes face-to-face en duurde 3 tot 5 uur. Er vonden 23 dergelijke trainingen plaats. Alle interviewers dienden bovendien een specifieke training inzake de survey 'Samenleven in Diversiteit' te volgen om bekend te geraken met de vragenlijst. Dit gebeurde voor de hele groep aan de hand van een online training. Deze online training werd bijgewoond door de interviewers, medewerkers van het veldwerkbureau en de opdrachtgevers. Op deze manier kon deze laatste groep betrokkenen ingaan op eventuele vragen. De opname van deze training was gedurende de veldwerkperiode beschikbaar voor de interviewers.

Het interviewteam bestond uit meertalige interviewers en supervisors. In totaal werden 134 interviewers en 17 supervisors getraind. Niet alle

2 Op het afspraakkaartje konden gegevens i.v.m. een toekomstig interview geschreven worden (naam interviewer, tijdstip etc.).

3 De antwoordkaartjes werden gebruikt wanneer bij verschillende vragen telkens dezelfde antwoordcategorieën mogelijk waren. Op die manier konden de respondenten het kaartje nalezen en dienden de antwoordcategorieën niet steeds hardop voorgelezen te worden.

getrainde interviewers zijn echter daadwerkelijk actief geweest in het werkveld. Een overzicht van deze aantallen kan teruggevonden worden in Tabel 2. De supervisors hebben de interviewers gecontroleerd gedurende hun werkzaamheden⁴, maar stonden ook in voor ondersteuning en het beantwoorden van vragen. De supervisors en veldwerkcoördinatoren van het veldwerkbuureau waren voortdurend bereikbaar. Er was ook een online medewerkerspagina beschikbaar met allerlei handleidingen en instructiefilmpjes voor minder dringende vragen. De supervisors hadden als doel om de interviewers te coördineren en controleren, en hen aan te sporen om

de werkzaamheden enthousiast uit te voeren. Daarnaast stonden zij ook in voor het evalueren van de interviewers. Dit gebeurde aan de hand van een meeloopdag (doorgaans de eerste werkdag), evenals telefonische controlegesprekken met respondenten. Op basis hiervan werden de werkzaamheden van de interviewers verbeterd of werd in uitzonderlijke gevallen afscheid genomen van bepaalde interviewers.⁵ In enkele gevallen werd er ook afscheid genomen van een interviewer omdat hij/zij het maximum aantal interviews bereikt had. Er werd een maximum van 50 interviews opgelegd om intervieweffecten te minimaliseren.

Tabel 2: Overzicht aantal interviewers per herkomstgroep

	Getrainde interviewers	Actieve interviewers	Supervisors
Belgische herkomst	28	25	5
Marokkaanse herkomst	37	28	4
Turkse herkomst	24	16	2
Poolse herkomst	12	9	3
Roemeense herkomst	14	7	3
Congolese herkomst	15	10	0
Totaal	134	95	17

4. Verloop van het veldwerk

Werkwijze/benaderingswijze

Op donderdag 23 februari 2017 werd naar alle steekproefpersonen een introductiebrieven verstuurd met uitleg over het onderzoek en een mogelijkheid tot het invullen van de enquête

via de weblink. Deze brieven zijn in overeenkomst met de taalwetgeving verspreid⁶.

Donderdag 9 maart 2017 werd een reminder- of herinneringsbrief gestuurd, die de steekproefpersonen die nog niet geantwoord hadden herinnerde aan het voorliggende onderzoek. Indien

⁴ De interviewers werden ook digitaal gecontroleerd, m.n. door het registreren van hun contactpogingen via GPS-coördinaten. Daarnaast vonden er controles plaats op basis van de persoonsgegevens (leeftijd, geslacht) van de respondent.

⁵ Dit gebeurde onder meer door een gebrek aan technische vaardigheden, slechte bereikbaarheid van de interviewer of een meningsverschil over het doel van en de filosofie achter het onderzoek.

⁶ Dit wil zeggen dat alle steekproefpersonen de brief in het Nederlands toegestuurd kregen, maar personen met een buitenlandse nationaliteit of personen die minder dan 10 jaar geleden de Belgische nationaliteit hebben verworven, de brief ook in de herkomsttaal ontvangen hebben. Ook de steekproefpersonen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest kregen deze brief in het Nederlands (niet het Frans), wat mogelijks implicaties heeft gehad voor de respons in dit geografisch gebied. Dit wordt verder besproken in punt 7.

een steekproefpersoon hierna de enquête toch nog niet invulde, werd overgegaan tot face-to-face contact (zoals ook aangekondigd in de reminderbrief). Op 23 maart 2017 ging het interviewteam van start.

Bij non-respons na de reminderbrief, ging een interviewer langs aan huis. Dit eerste contact kon geslaagd zijn, resulteren in een harde weigering (waarna de pogingen stopgezet werden) of een zachte weigering (het interview kon op dat moment niet plaatsvinden, werd uitgesteld naar een later moment of de potentiële respondent geeft bijvoorbeeld aan het interview online te zullen invullen) of er vond geen contact plaats. In de laatste twee gevallen werd een tweede contactpoging nagestreefd, die dezelfde uitkomsten kon hebben. Indien er ook dan geen contact plaatsvond, werd een niet-thuiskaartje nagelaten. Dit kaartje kon leiden tot een afspraak (en bijgevolg een geslaagd CAPI-interview) of kon de steekproefpersoon ertoe aanzetten een CAWI-enquête af te ronden. Indien er geen reactie kwam, werd een derde en eventueel vierde contactpoging gemaakt. Elke CAPI-steekproefpersoon diende minimaal vier keer face-to-face benaderd te worden, waarvan minstens één contact na 18u en één contact tijdens het weekend. Indien er na vier pogingen geen contact had plaatsgevonden, werden de pogingen drie weken gestaakt. Na drie weken werd er eventueel overgegaan tot een vijfde, zesde of zevende poging.

Op 15 juni 2017 werd een tweede reminderbrief verstuurd, ondanks dat dit niet opgenomen was in de oorspronkelijke opdrachtschrijving. Deze brief werd enkel verstuurd naar personen waarmee nog geen contact gelegd was of die aangegeven hadden de vragenlijst via webenquête te willen invullen en dit op dat moment nog niet gedaan hadden. Het ging om 4.534 steekproefpersonen. De online vragenlijst was gedurende de volledige veldwerkperiode beschikbaar, ook tijdens het CAPI-veldwerk. Dit had een positief effect. 445 respondenten hebben na aanvang van het CAPI-veldwerk de

vragenlijst nog online ingevuld. 160 van hen vulden de vragenlijst in binnen de twee weken na de tweede reminderbrief, 101 steekproefpersonen vulden de vragenlijst in nadat een interviewer was langs geweest zonder dat er contact was tussen beide (mogelijke invloed van het niet-thuiskaartje), 93 personen (van de 318) die (bij een contactpoging) hadden aangegeven de vragenlijst online te willen invullen, deden dit ook daadwerkelijk.

Dagelijks werd nagegaan of een steekproefpersoon online had deelgenomen aan het onderzoek, zodat deze uit de CAPI-lijst verwijderd kon worden. Alle contactpogingen werden via de veldwerkapplicatie van het veldwerkbureau geregistreerd, inclusief de (eventuele) reden van weigering. Na vier contactpogingen werd het adres van de bijbehorende respondent tijdelijk uit het adressenbestand gehaald⁷. Het veldwerk werd voortdurend opgevolgd, gemonitord en bijgestuurd, vooral op de kenmerken geslacht, leeftijd, verstedelijkingsgraad en nationaliteitshistoriek, om een zo evenredig mogelijke respons te bereiken.

Na succesvolle deelname aan het onderzoek kregen de respondenten een incentive ter waarde van €15 opgestuurd, tezamen met een bedankbrief. In deze brief werd ook verwezen naar de bekendmaking van de resultaten (op de website www.samenleven-in-diversiteit.vlaanderen.be). De gegevens van de respondent werden aan het einde van het project verwijderd. De veldwerkperiode werd 13 augustus afgesloten.

Interviewers beschikten ook over Nederlands- en Franstalige flyers van de dienst Tele-Onthaal, die ze bij de respondent konden achterlaten wanneer zij merkten dat de desbetreffende persoon hulp of ondersteuning zou kunnen gebruiken. Geen enkele respondent heeft contact opgenomen met Tele-Onthaal⁸. In drie gevallen

⁷ Door een technisch probleem is dit bij enkele respondenten niet gebeurd.

⁸ Er werd, alvast gedurende de periode van het veldwerk, niet expliciet door cliënten verwezen naar de bevraging.

werd door de interviewers verwezen naar een, volgens hen, alarmerende situatie. Deze meldingen werden, via de opdrachtgever, doorgegeven aan de politie, gemeente en/of hulpverlening.

Vragen n.a.v. het onderzoek

Steekproefpersonen konden zowel via mail als telefonisch (via een lokaal, Belgisch telefoonnummer) contact opnemen met het veldwerkbureau voor vragen inzake het onderzoek. Ook het Agentschap Binnenlands Bestuur kon via mail gecontacteerd worden, bijvoorbeeld wanneer een steekproefpersoon twijfelde of het onderzoek daadwerkelijk uitging van de Vlaamse overheid.

In totaal werden er 55 mails ontvangen. De meerderheid hiervan had betrekking op het niet vinden van de website voor het invullen van de vragenlijst. Daarnaast werden er 91 telefoontjes beantwoord. Het veldwerkbureau voorzag in de mogelijkheid om oproepen te beantwoorden in alle talen van de herkomstgroepen. Toch vond slechts één telefoongesprek plaats in een andere taal dan het Nederlands of Frans. De overige telefoongesprekken waren ongeveer evenredig verdeeld over deze twee talen. Deze gesprekken waren voornamelijk bedoeld om afspraken in te plannen of om hulp te vragen bij het online

invullen van de vragenlijst. Enkele vragen gingen ook over de taal waarin de enquête ingevuld kon worden en of deelname aan het onderzoek verplicht was.

Evaluatie onderzoek

Aan het einde van een interview kreeg elke respondent de mogelijkheid om zijn/haar telefoonnummer aan de interviewer te geven in functie van een telefonisch evaluatiegesprek. 48% van de CAPI-respondenten deed dit (N=1047). Respondenten van Congolese herkomst gaven het vaakst hun telefoonnummer (65%), gevolgd door personen van Roemeense (58%), Turkse (53%), Marokkaanse (38%), Belgische (33%) en Poolse herkomst (22%). Er werden 221 respondenten gecontacteerd; 110 hiervan waren bereid om mee te werken aan een korte evaluatie van de bevraging.

Om elke respondent de mogelijkheid te geven zijn/haar mening over het onderzoek te geven, werd ook de optie voorzien om online een korte vragenlijst in te vullen over het onderzoek en de interviewer. Deze optie werd bekendgemaakt via de bedankbrief (evaluatiekaartje). Slechts zes respondenten hebben gebruikgemaakt van deze mogelijkheid.

Tabel 3. Overzicht telefonische evaluatiegesprekken

	Aantal gesprekken
Belgische herkomst	27
Marokkaanse herkomst	10
Turkse herkomst	18
Poolse herkomst	8
Roemeense herkomst	20
Congolese herkomst	14
Totaal	110

Uit de evaluatiegesprekken bleek dat enkele respondenten het onderzoek moeilijk en/of te persoonlijk vonden. 28% gaf aan dat het interview te lang duurde. Wat betreft de beloning,

gaf 87% aan dat zij ook meegedaan zouden hebben zonder beloning. 90% vond de beloning passend; 2% vond de beloning te laag, waartegenover 9% ze dan net weer te hoog vond.

5. Cleaning databank

Het veldwerkbureau zorgde voor een zorgvuldig afgewerkte databank. Dit gebeurde aan de hand van een vooraf bepaald codeboek. Daarnaast werd een logboek opgesteld, waarin grondig werd bijgehouden welke wijzigingen werden aangebracht aan de data, bijvoorbeeld door een typefout van één van de interviewers. De open antwoorden werden door het Agentschap Binnenlands Bestuur zelf gehercodeerd.

De brutorespons bedraagt 4.792 enquêtes. Tabel 6 geeft de verdeling weer van deze brutorespons naar herkomstgroep⁹. Op de data werd een kwaliteitscontrole uitgevoerd. Dit resulteerde in het afwijzen van een aantal CAWI- en CAPI-enquêtes. Enquêtes werden afgewezen om volgende redenen:

- (1) Wanneer de respondent volgens de vragenlijst een andere herkomst had dan een Belgische, Marokkaanse, Turkse, Poolse, Roemeense of Congolese herkomst. 182 respondenten hadden een andere herkomst dan deze die we zouden verwachten op basis van de gegevens van het Rijksregister, bij 19 respondenten bleek de herkomst toch correct te zijn op basis van de open vragen met betrekking tot de nationaliteit van de persoon of diens ouders. De grootste verschillen zijn er bij personen van Belgische herkomst (die op basis van de enquête een andere, meestal Europese herkomst hadden dan de Belgische herkomst die we verwacht hadden volgens de gegevens van het Rijksregister) en bij personen van Roemeense herkomst. Bij deze laatste herkomstgroep bleken 33 respondenten een Moldavische herkomst te hebben in plaats van een Roemeense herkomst.
- (2) Wanneer bleek dat de verkeerde persoon geïnterviewd werd. De persoonsgegevens van de respondent werden vergeleken met de

persoonsgegevens van de steekproefpersoon (op basis van naam, geslacht en geboortjaar). Op deze manier werden 24 CAPI-interviews afgekeurd. Bij CAWI-interviews kan enkel gecontroleerd worden op basis van geslacht en leeftijd. Er werden geen CAWI-interviews afgekeurd;

- (3) Wanneer een steekproefpersoon een CAWI-enquête had ingevuld maar eveneens door een interviewer benaderd werd. Dit gebeurde wanneer de online enquête niet helemaal tot het einde was ingevuld en daarom nog niet uit de lijst met te benaderen CAPI-respondenten gehaald was. In dit geval is het CAPI-interview behouden;
- (4) De lengte/volledigheid van de enquête. Elke respondent diende minstens de vragen tot en met de eerste vraag van blok I (Sociale identiteit) ingevuld te hebben;
- (5) De duur van het interview. Zowel bij de CAWI- als de CAPI-methode duurde het invullen van de enquête gemiddeld 45 minuten. Bij 7 interviews werd echter vastgesteld dat deze minder dan 10 minuten hadden geduurd, bijvoorbeeld doordat de interviewer de respondent de antwoordopties liet meelezen of niet alles hardop las. Deze interviews werden niet behouden;
- (6) Te vaak het antwoord 'weet niet/geen mening' aangeduid. Vier enquêtes werden geweerd omdat in meer dan 75% van de gevallen waarbij de optie 'weet/geen mening' beschikbaar was, deze ook daadwerkelijk werd aangeduid;
- (7) Daarnaast voerde het veldwerkbureau ook een controle uit op eventuele tegenstrijdigheden. Dit kon bijvoorbeeld voorkomen wanneer een respondent aangaf geen kinderen te hebben, maar bij migratiereden stelde naar België gekomen te zijn voor de toekomst van de kinderen. Het had gekund dat respondenten aangaven dat ze niet kunnen werken vanwege gezondheidsproblemen of arbeidsongeschiktheid, ondanks dat ze in een andere vraag aangaven geen langdurige ziekte, lichamelijke beperking of psychisch probleem te hebben. Deze controle leidde niet tot het afkeuren van enquêtes;

⁹ Voor de brutorespons gebeurde de indeling naar herkomstgroep op basis van de opgegeven herkomst door het Rijksregister. Deze kon afwijken van de herkomst die aangegeven werd door de respondent zelf; deze enquêtes werden niet weerhouden voor de nettorespons.

(8) Tot slot ging het veldwerkbureau ook na of er sprake was van straightlining (i.e. voortdurend hetzelfde antwoord geven bij matrixvragen). Ook deze controle leidde niet

tot het weren van de enquête.

Na cleaning bedraagt de nettorespons 4.491 enquêtes (zie tabel 6).

6. Respons

De responspercentages hebben betrekking op de uiteindelijk bekomen respons na de hiervoor vermelde kwaliteitscontrole. Het gaat bijgevolg om de goedgekeurde interviews, gedeeld door alle ter beschikking gestelde adressen * 100. In tabel 6 wordt een overzicht gegeven van de uiteindelijk behaalde responspercentages.

De non-respons kan onderverdeeld worden in twee soorten non-respons. Enerzijds is er de oneigenlijke non-respons. Dit betreft personen die verhuisd waren, waarvan een onjuist adres was doorgegeven of die overleden waren. Anderzijds is er de eigenlijke non-respons, namelijk personen die niet konden deelnemen, niet bereikt

werden of niet wilden deelnemen.

Oneigenlijke non-respons

Bij 192 adressen is de schriftelijke correspondentie teruggestuurd naar afzender. Daarbovenop bleken 656 steekproefpersonen tijdens het CAPI-veldwerk niet bereikbaar te zijn omwille van verhuizing, omdat het adres niet bekend of onjuist was of omdat het adres onvindbaar was. 22 van deze adressen waren onbewoonbaar (leeg, te koop staand, afgebrand, door de overheid afgesloten). Sommige steekproefpersonen hadden ook geen woonadres, maar verbleven bijvoorbeeld in een OCMW of psychiatrische instelling. Oneigenlijke non-respons kwam het vaakst voor bij de Roemeense doelgroep (12%) en het minst vaak bij de Belgische herkomstgroep (6%).

Tabel 4. Oneigenlijke non-respons

	Aantal	Totaal bruto steekproef	% t.o.v. steekproef
Belgische herkomst	87	1.405	6%
Marokkaanse herkomst	106	1.560	7%
Turkse herkomst	109	1.405	8%
Poolse herkomst	118	1.969	6%
Roemeense herkomst	231	1.969	12%
Congolese herkomst	208	2.250	9%
Totaal	855	10.558	8%

Eigenlijke non-respons

Weigeringen kwamen het vaakst voor bij de Belgische (66%) en Poolse herkomstgroep (58%). Bij de Roemeense (44%) en Congolese herkomstgroep (37%) was er na 4 contactpogingen het

vaakst geen uitkomst. Bij de Marokkaanse (30%) en Turkse herkomstgroep (26%) lag het aantal steekproefpersonen dat gedurende de veldwerkperiode niet in staat was deel te nemen of afwezig was dan weer het hoogst.

Tabel 5. Eigenlijke non-respons

	Aantal	Weigering (%)	Geen uitkomst na 4 contactpogingen (%)	Niet in staat of afwezig gedurende veldwerkperiode (%)	% t.o.v. steekproef
Belgische herkomst	498	66%	25%	9%	35%
Marokkaanse herkomst	378	44%	26%	30%	24%
Turkse herkomst	517	55%	20%	26%	37%
Poolse herkomst	166	58%	34%	8%	8%
Roemeense herkomst	342	50%	44%	6%	17%
Congolese herkomst	257	41%	37%	22%	11%
Totaal	2.158	53%	29%	18%	20%

Bij de eigenlijke non-respons vallen een aantal trends op. Zo hadden contactpogingen bij de Roemeense herkomstgroep vaak geen contact als resultaat, terwijl contactpogingen bij de Belgische herkomstgroep net relatief vaak een harde weigering opleverden. Personen uit de Belgische, Poolse en Turkse herkomstgroep weigerden het vaakst deelname, personen uit de Congolese en Marokkaanse herkomstgroep het minst vaak. Wanneer mogelijk voor de interviewer, werd ook gevraagd naar de reden tot weigering. Een aantal opmerkelijke bevindingen:

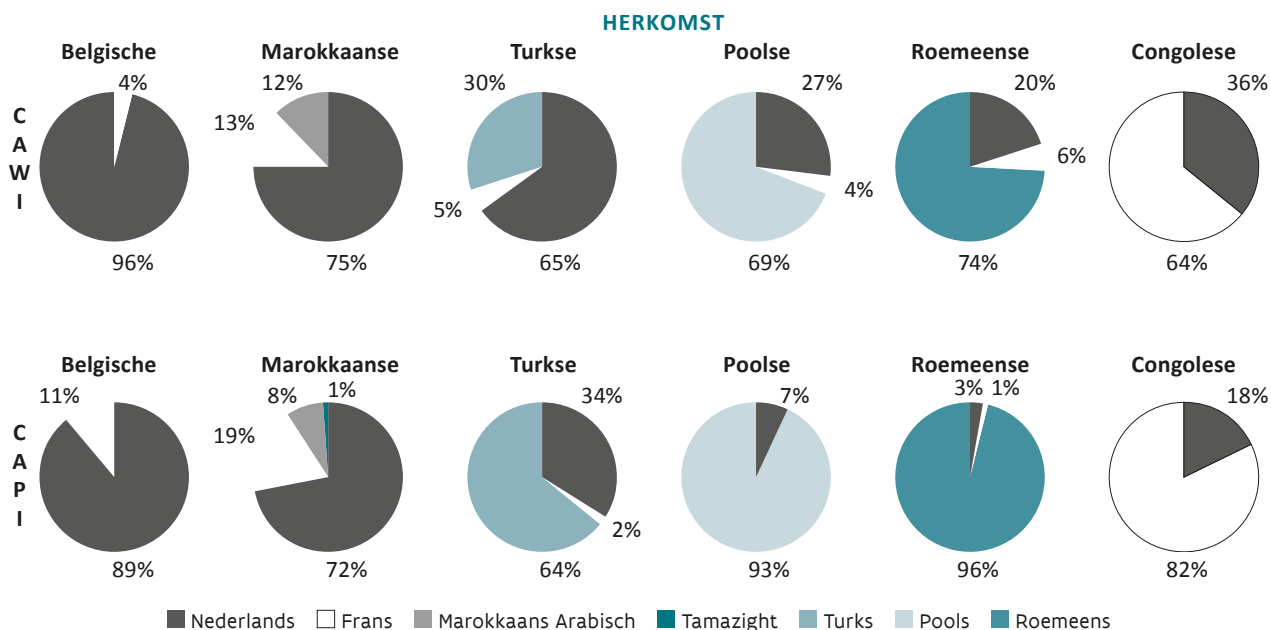
- Steekproefpersonen van Marokkaanse herkomst gaven vaker aan geen tijd te hebben (22%) en zagen vaker het nut niet in van dergelijk onderzoek (16%);
- Steekproefpersonen van Roemeense herkomst haalden vaker een gebrek aan vertrouwen in de overheid aan (10%);
- Steekproefpersonen van Turkse en Congolese herkomst gaven al wel eens aan dat ze nooit meedoen met onderzoek (beide 8%).

Over het algemeen kan opgemerkt worden dat het onderzoek vooral bij de Belgische herkomstgroep minder positief onthaald werd. Desinteresse in het onderzoek en enquête-moeheid spelen hierbij een rol. Interviewers kregen soms negatieve of zelfs boze reacties van personen van Belgische, maar ook van Turkse herkomst. Personen uit de Congolese herkomstgroep waren over het algemeen blij hun stem te

kunnen laten horen. Dit leidde soms tot emotionele situaties, bijvoorbeeld wanneer gepeild werd naar negatieve ervaringen. Personen van Roemeense herkomst waren wantrouwiger en terughoudender. Personen van Marokkaanse herkomst waren over het algemeen moeilijker te bereiken en moesten vaak overtuigd worden van het belang van het onderzoek. Ook personen van Turkse herkomst bleken wantrouwiger en moesten overtuigd worden van het belang van het onderzoek en de anonieme verwerking van de gegevens. Deze laatsten voelen zich vaak niet gehoord door de overheid, wat enerzijds een negatief effect had op de respons, maar anderzijds mensen ook aanspoorde om hun stem te laten horen. Personen van Poolse herkomst waren open maar ook wantrouwend, mogelijks zelfs wat angstig voor de Vlaamse overheid. De tegoedbon bleek voor hen een belangrijke incentive te zijn.

Figuur 2 geeft de verdeling naar taal weer, opgesplitst naar CAWI en CAPI. Hieruit blijkt dat het Nederlands bij alle herkomstgroepen voorkomt, maar in mindere mate bij de Poolse en Roemeense herkomstgroep. Respondenten van Turkse herkomst hebben de online vragenlijst vaak in het Nederlands ingevuld, de Marokkaanse herkomstgroep vulde zowel CAWI als CAPI hoofdzakelijk in het Nederlands in. Tamazight werd nauwelijks gebruikt doorheen het veldwerk.

Figuur 2. Verdeling naar taal

Tabel 6. Samenvattende tabel respons¹⁰

	Bruto steekproef (N)	Bruto respons (N)	Oneigenlijke non-respons (N)	Eigenlijke non-respons (N)	Uitgesloten o.b.v. cleaning (N)	Netto respons na cleaning (N)	Respons t.o.v. steekproef (%)	Respons CAWI (%)	Respons CAPI (%)
Belgische herkomst	1.405	772	87	498	33	739	53%	34%	19%
Marokkaanse herkomst	1.560	757	106	378	45	712	46%	21%	25%
Turkse herkomst	1.405	743	109	517	33	710	51%	18%	33%
Poolse herkomst	1.969	810	118	166	52	758	38%	26%	12%
Roemeense herkomst	1.969	830	231	342	71	759	39%	23%	16%
Congolese herkomst	2.250	880	208	257	67	813	36%	16%	20%
Totaal	10.558	4.792	855	2.158	301	4.491	43%	23%	20%

¹⁰ 2.753 respondenten werden niet benaderd voor een face-to-face interview.

7. Representativiteit van de gerealiseerde steekproef

Voor de verkregen variabelen uit het Rijksregister, namelijk leeftijd, geslacht, nationaliteitshistoriek en verstedelijkingsgraad kunnen we nagaan of de gerealiseerde steekproef de populatie goed weergeeft. Hierbij moet er rekening gehouden worden met de specifieke eisen die opgelegd werden voor het trekken van de steekproef. Er werd een aparte steekproef per herkomstgroep getrokken en binnen elke

herkomstgroep werd 85% van de steekproef getrokken in het Vlaamse Gewest en 15% in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De verwachte verdeling in onderstaande tabellen zijn dan ook berekend volgens deze verdeling (85% Vlaamse Gewest en 15% Brusselse Hoofdstedelijke Gewest). Het gaat telkens over de bevolking van 15 jaar tot en met 85 jaar. De populatiegegevens komen uit het Rijksregister, de gegevens van de respondenten zijn gebaseerd op de antwoorden ingevuld in de enquête.

Naar geslacht

De verdeling van de gerealiseerde steekproef verschilt niet significant naar geslacht voor de respondenten van Belgische, Marokkaanse,

Turkse en Congolese herkomst. Vrouwelijke respondenten van Poolse en Roemeense herkomst zijn wel oververtegenwoordigd in de gerealiseerde steekproef ($p < 0,05$).

Tabel 7. Representativiteit van de gerealiseerde steekproef naar geslacht

	Respondenten		Verwachte verdeling	
	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)
Belgische herkomst	48,2	51,8	49,2	50,8
Marokkaanse herkomst	48,5	51,5	50,5	49,5
Turkse herkomst	48,6	51,4	51,3	48,7
Poolse herkomst	39,8	60,2	46,0	54,0
Roemeense herkomst	48,1	51,9	54,8	45,2
Congolese herkomst	43,9	56,1	44,2	55,8

Belgische herkomst: $\chi^2=0,305$, $p=0,581$; Marokkaanse herkomst: $\chi^2=1,207$, $p=0,272$; Turkse herkomst: $\chi^2=2,019$, $p=0,155$; Poolse herkomst: $\chi^2=11,642$, $p < 0,001$; Roemeense herkomst: $\chi^2=13,744$, $p < 0,0001$; Congolese herkomst: $\chi^2=0,021$, $p=0,885$

Naar leeftijd

De vergelijking naar leeftijd levert enkel significante verschillen op voor de respondenten van Roemeense herkomst ($p < 0,05$). Bij de respondenten van Roemeense herkomst zijn de

35-54-jarigen oververtegenwoordigd en de twee andere leeftijdsgroepen ondervertegenwoordigd. De verdeling naar leeftijdsgroepen voor de overige herkomstsgroepen levert geen significante verschillen op met de verwachte verdeling.

Tabel 8. Representativiteit van de gerealiseerde steekproef naar leeftijd

	Respondenten			Verwachte verdeling		
	15-34 (%)	35-54 (%)	55+ (%)	15-34 (%)	35-54 (%)	55+ (%)
Belgische herkomst	27,3	30,3	42,4	25,1	31,2	43,7
Marokkaanse herkomst	47,5	40,4	12,1	44,0	41,1	14,9
Turkse herkomst	45,5	40,3	14,2	45,4	40,3	14,3
Poolse herkomst	38,3	48,2	13,6	40,4	44,7	14,9
Roemeense herkomst	46,9	49,4	3,7	50,6	43,9	5,6
Congolese herkomst	43,8	42,1	14,1	47,5	39,2	13,3

Belgische herkomst: $\chi^2=1,965$, $p=0,374$; Marokkaanse herkomst: $\chi^2=5,842$, $p=0,054$; Turkse herkomst: $\chi^2=0,008$, $p=0,996$; Poolse herkomst: $\chi^2=3,834$, $p=0,147$; Roemeense herkomst: $\chi^2=12,515$, $p=0,002$; Congolese herkomst: $\chi^2=4,405$, $p=0,111$

Naar nationaliteitshistoriek

De opdeling naar nationaliteitshistoriek levert voor alle herkomstsgroepen significante verschillen op. Er is een grote ondervertegenwoordiging van respondenten van Marokkaanse, Turkse en Congolese herkomst die de huidige Belgische nationaliteit hebben, maar een vreemde

geboortenationaliteit. Omgekeerd is er een oververtegenwoordiging bij deze herkomstsgroepen van respondenten die zelf de Belgische geboortenationaliteit hebben, maar waarvan minstens één van de ouders een vreemde geboortenationaliteit heeft.

Deze discrepantie wordt bij de personen van Marokkaanse, Turkse en Congolese herkomst hoofdzakelijk veroorzaakt door een mismatch tussen de gegevens van het Rijksregister en hetgeen de respondenten zelf invullen in de enquête¹¹. Verder onderzoek zal moeten achterhalen

wat de oorzaak is, namelijk het (gedeeltelijk) fout invullen van de nationaliteitshistoriek in de enquête door de respondenten zelf, fouten die in het Rijksregister aanwezig zijn of een combinatie van beide.

Tabel 9. Representativiteit van de gerealiseerde steekproef naar nationaliteitshistoriek

	Respondenten			Verwachte verdeling		
	Huidige vreemde nat. (%)	Huidige Belg. nat., vreemde geboortenat. (%)	Belg. geboortenat., vreemde geboortenat. ouder(s) (%)	Huidige vreemde nat. (%)	Huidige Belg. nat., vreemde geboortenat. (%)	Belg. geboortenat., vreemde geboortenat. ouder(s) (%)
Marokkaanse herkomst	25,3	41,6	33,1	21,3	66,2	12,5
Turkse herkomst	17,3	45,8	36,9	17,6	68,6	13,7
Poolse herkomst	77,8	18,3	3,8	72,2	18,6	9,2
Roemeense herkomst	83,7	15,5	0,8	85,7	12,9	1,4
Congolese herkomst	36,5	46,0	17,5	29,5	58,6	11,9

Marokkaanse herkomst: $X^2=311,501$, $p<0,0001$; Turkse herkomst: $X^2=322,008$, $p<0,0001$; Poolse herkomst: $X^2=27,038$, $p<0,0001$; Roemeense herkomst: $X^2=6,358$, $p=0,042$; Congolese herkomst: $X^2=56,342$, $p<0,0001$.

Bij de personen van Poolse herkomst is er een oververtegenwoordiging van respondenten met een huidige vreemde nationaliteit en een ondervertegenwoordiging van personen met een

Belgische geboortenationaliteit, maar waarvan minstens één van de ouders een vreemde geboortenationaliteit heeft.

Naar verstedelijkingsgraad

15% van de steekproef werd getrokken in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 85% van de steekproef werd getrokken in het Vlaamse Gewest. Voor de steekproef in het Vlaamse Gewest werd er een opsplitsing gemaakt naar grootsteden (Antwerpen, Gent), het verstedelijkt gebied zonder de grootsteden (Oostende, Brugge, Kortrijk, Roeselare, Aalst, Sint-Niklaas, Mechelen, Turnhout, Leuven, Genk, Hasselt, Vilvoorde, Dendermonde, Dilbeek, Lokeren en Beringen) en het niet-verstedelijkt gebied (overige gemeenten).

De vergelijking tussen de verwachte verdeling en de gerealiseerde steekproef levert voor alle herkomstgroepen significante verschillen op, behalve voor de Congolese herkomstgroep. Er is een ondervertegenwoordiging van respondenten uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Daarnaast is er ook een kleine oververtegenwoordiging van personen van Belgische herkomst uit het niet-verstedelijkt gebied, een oververtegenwoordiging van personen van Marokkaanse herkomst uit het verstedelijkt gebied (inclusief de grootsteden), een oververtegenwoordiging van personen van Poolse herkomst in de grootsteden en een oververtegenwoordiging van personen van Roemeense herkomst in het verstedelijkt gebied (inclusief de grootsteden).

¹¹ Bij de respondenten van Marokkaanse herkomst geeft 29,4% een antwoord dat niet overeenstemt met de gegevens van het Rijksregister, bij de respondenten van Turkse herkomst is dit 29,0% en bij de respondenten van Congolese herkomst geeft 16,1% een antwoord dat niet overeenstemt met de gegevens van het Rijksregister.

Tabel 10. Representativiteit van de gerealiseerde steekproef naar verstedelijkingsgraad

	Respondenten				Verwachte verdeling			
	BHG (%)	Groot steden (%)	Verstedelijk gebied (%)	Niet-verstedelijk gebied (%)	BHG (%)	Groot steden (%)	Verstedelijk gebied (%)	Niet-verstedelijk gebied (%)
Belgische herkomst	7,6	7,3	16,4	68,7	15,0	7,3	13,2	64,5
Marokkaanse herkomst	11,1	37,5	25,0	26,4	15,0	31,6	21,6	31,8
Turkse herkomst	10,1	28,0	25,6	36,2	15,0	27,1	22,3	35,7
Poolse herkomst	12,3	31,0	14,4	42,3	15,0	19,4	14,8	50,7
Roemeense herkomst	10,7	14,4	22,7	52,3	15,0	11,3	19,8	53,9
Congolese herkomst	13,2	14,4	21,6	50,8	15,0	12,7	20,2	52,1

Belgische herkomst: $X^2=34,840$, $df=3$, $p<0,0001$; Marokkaanse herkomst: $X^2=25,408$, $df=3$, $p<0,0001$; Turkse herkomst: $X^2=15,004$, $df=3$, $p=0,002$; Poolse herkomst: $X^2=66,819$, $df=3$, $p<0,0001$; Roemeense herkomst: $X^2=19,268$, $df=3$, $p<0,0001$; Congolese herkomst: $X^2=4,772$, $df=3$, $p=0,189$.

8. Weging

Uit bovenstaande cijfers blijkt dat er door non-respons een over- of ondervertegenwoordiging is van bepaalde groepen van respondenten. Om de populatie beter te benaderen, werd er daarom voor geopteerd om de resultaten per herkomstgroep te wegen naar geslacht, leeftijd, verstedelijkingsgraad en nationaliteitshistoriek (de ter beschikking gestelde gegevens door het Rijksregister). Bovenstaande analyse van de representativiteit van het kenmerk 'nationaliteitshistoriek' leert ons dat de cijfers van het Rijksregister sterk verschillen van de cijfers van de gerealiseerde steekproef (zie punt 7). Op basis van deze vaststelling werd er gekozen om enkel de indeling 'huidige Belgische nationaliteit' en 'huidige vreemde nationaliteit' te gebruiken voor de weging. Voor het kenmerk 'verstedelijkingsgraad' werden de respondenten uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de grootsteden Antwerpen en Gent samengenomen

omwille van de lage respons in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en werden er aldus 3 categorieën voorzien (grootsteden, verstedelijk gebied zonder de grootsteden, niet-verstedelijk gebied). Voor het kenmerk leeftijd werden er 3 leeftijdscategorieën voorzien (15-34 jaar; 35-54 jaar en 55+) en voor geslacht 2 (man, vrouw). Met het oog op stabiele gewichten werd er gewogen op gewone frequentieverdelingen en niet op de kruisingen van deze variabelen. Dit gebeurde met een iteratieve wegingsprocedure, door Statistiek Vlaanderen uitgevoerd met de SPSS Rake Weights procedure.

Voor elke herkomstgroep werden er aparte weegcoëfficiënten voorzien. De weging heeft een invloed op de bekomen percentages. Groepen die ondervertegenwoordigd waren in onze steekproef, krijgen een groter gewicht toegekend zodat de geschatte percentages de verwachte verdelingen beter zouden moeten benaderen.

9. Analyses

De analyses gebeurden aan de hand van de

SPSS-module Complex Samples. Nadat een weegplan werd opgesteld (cfr. 8. Weging), werden de gewogen percentages berekend met

bijbehorende betrouwbaarheidsintervallen. De betrouwbaarheidsintervallen geven weer tussen welke waarden het betrokken percentage ligt met een 95%-zekerheid. Grote betrouwbaarheidsintervallen duiden m.a.w. op minder betrouwbare resultaten. In de tabellen worden deze betrouwbaarheidsintervallen steeds meegegeven.

Voor elke indicator werd een onafhankelijkheidstoets naar herkomst opgevraagd. Er werd m.a.w. nagegaan of de bekomen resultaten significant verschillen naar herkomst. Daarnaast werd elke indicator uitgesplitst naar geslacht, leeftijd, verstedelijkingsgraad en geboorteland¹². Omwille van het lage aantal respondenten van 55 jaar en ouder bij enkele herkomstgroepen werd er gekozen voor volgende leeftijdsindeling: 15-34, 35-45 en 45+. Naar verstedelijking werd er een opsplitsing gemaakt naar grootsteden (Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, Antwerpen en Gent), het verstedelijkt gebied zonder de grootsteden en het niet-verstedelijkt gebied (overige gemeenten). Omwille van de hierboven beschreven vragen omtrent het kenmerk

nationaliteitshistoriek, werd er voor gekozen om analyses te maken naar geboorteland (al dan niet geboren in België). Voor elk achtergrondkenmerk werd er eveneens een onafhankelijkheidstoets opgevraagd. De cijfers opgesplitst naar geslacht, leeftijd, verstedelijking en geboorteland zijn niet terug te vinden in de tabellen. In de toelichting worden wel de significante verschillen besproken bij $p < 0,05$.

Indien de analyses gebaseerd waren op minder dan 100 respondenten, wordt er telkens aangegeven dat er voorzichtig omgegaan moet worden met de interpretatie van de gegevens. Tenzij anders vermeld, werden de 'weet niet/geen mening' en 'niet van toepassing'-antwoordcategorie buiten beschouwing gelaten bij de analyses. Wanneer deze categorie inhoudelijk relevant was, werd deze expliciet opgenomen in de tabel. Indien bepaalde antwoordcategorieën samen werden genomen, is dit ofwel zichtbaar in de tabel, ofwel wordt dit expliciet vermeld boven de tabel. Doordat de percentages in de tabellen werden afgerond, is het mogelijk dat deze niet exact optellen tot 100%.

10. Besluit

De survey Samenleven in Diversiteit werd opgezet met als doel blinde vlekken in het integratieonderzoek te monitoren en was gericht op zes herkomstgroepen: respondenten van Belgische, Marokkaanse, Turkse, Poolse, Roemeense en Congolese herkomst. Personen van buitenlandse herkomst zijn vaak ondervertegenwoordigd in surveys. Om deze personen toch zoveel mogelijk te bereiken, werden een aantal maatregelen ondernomen:

- Toegankelijke vragenlijst (mede dankzij de expertenpanels, Wablieft en de 73 testinterviews);
- Gebruik van twee methodes: CAWI (Computer Assisted Web Interviewing) en CAPI (Computer Assisted Personal Interviewing);
- Aanbieden van vertaalde vragenlijsten (volgens de afspraken met de Vaste Commissie voor Taaltoezicht);
- Inzetten van meertalige interviewers;
- Inzetten van interviewers met eenzelfde herkomst als de respondenten;
- Incentive van 15 euro bij deelname.

Deze maatregelen, maar ook de grote spreiding van de steekproef, zijn een meerwaarde van dit onderzoek. Deze initiatieven hebben uiteindelijk geresulteerd in een overall responspercentage van 43% (4.491 goedgekeurde interviews). Alle herkomstgroepen zijn goed vertegenwoordigd.

¹² Bij het controleren of het geboorteland van de respondent een invloed heeft, werden de respondenten van Belgische herkomst buiten beschouwing gelaten. Het betreft hier dus alleen de respondenten van Marokkaanse, Turkse, Poolse, Roemeense of Congolese herkomst.